

Трохи про зуби святого Амвросія

РОБЕРТ БАРРОН

9 ЖОВТНЯ 2019

Я пишу ці рядки в Мілані, в Італії, де з командою «Word on Fire» знімаю нові епізоди серіалу про визначальних постатей католицької культури. Тут я побачив багато дивовижних речей, зокрема руїни стародавнього баптистерію під міланським собором, де навесні 387 року святий Амвросій охрестив святого Августина. Але найзахопливішим видовищем для мене став вбраний у єпископські шати й увінчаний митрою кістяк того самого Амвросія, який спочиває в розташованій неподалік від собору базиліці, що носить ім'я святого.

Фото: Holly Hayes, Basilica di Sant'Ambrogio

За ґратками, під самісіньким головним вітварем, лежать тлінні останки Амвросія та знайдені ще за його життя кістяки двох святих мучеників, Гervasія і Протасія. Потужні лінзи фотокамери дозволили детально роздивитися череп великого єпископа Мілана. Особливо мене вразили його зуби, великі й міцні попри 1600-річний вік. Зізнаюся: дивлячись на ці зуби, я не міг не думати про уста, які колись були над ними, бо Августин у «Сповіді» згадував, як його здивувало, що Амвросій читав, не рухаючи губами – для тих часів це було вкрай незвично.

Я опублікував фотографії Амвросієвого черепа на сторінці у Фейсбуку – і читачі зреагували на них доволі цікаво. Ці світлини втішили і схвилювали багатьох людей, але були, треба визнати, і прохолодніші відгуки. Кілька протестантських і євангельських коментаторів звинуватило мене у пропагуванні поклоніння мертвим тілам – проте це нісенітниця. Зрозуміло, що ідеться не про поклоніння святому Амвросієві, а про вшанування його. Та здебільшого люди, обурені фотографіями, як протестанти, так і католики, запитували: «Хіба ж це не моторошне видовище?», або «Чому б їм просто не поховати бідолаху?», або «Невже це не лякає дітей?» Щодо останнього можу цілковито відповідально засвідчити: коли я відвідував саркофаг Амвросія, ціла зґрайка дітей з бурхливою цікавістю розглядала заґратовану нішу під вітварем.

І, здається, вони були більше в захваті, аніж налякані.

Фото: Роберт Беррон, череп святого Амвросія

Проте на ці запитання варто відповісти, бо вони дозволять пояснити деякі фундаментальні постулати католицької теології й духовності. Почну, мабуть, із Джона Генрі Ньюмена. Ще молодим він із кількома друзями й однодумцями прийшов на прощу до Італії. Чимало побачених тут деталей католицького життя привабило його – адже їх наповнював дух ранньої Церкви, яку любив Ньюмен; однак інші практики, які здавалися скоріш забобонами, що виростили з народної побожності, навпаки, відштовхували. Це, зокрема, було те, що він вважав поклонінням Марії та святим, і вшанування реліквій і мощей. На його думку, очищене біблійне християнство мусило б позбутися таких речей.

Однак уже за кілька років, після переходу в католицизм, Ньюмен поглянув на ці практики по-новому. По-перше, він усвідомив, що вшанування мощей і тіл святих – це стародавній звичай

християнської спільноти. Він згадував численні історії про вірних, які розкладали хустки біля ніг мучеників, аби зібрати хоча б трохи їхньої крові, або про вшанування решток тих, хто героїчно загинув у катакомбах, або про чудотворні моці святих. По-друге – і це ще важливіше – Ньюмен побачив у таких побожних жестах логічний розвиток доктрини про втілення. В Ісусі Христі слово Боже справді стало тілом. Друга іпостась Пресвятої Трійці прийняла на Себе людський розум, волю й уяву – а також стопи, долоні, внутрішні органи, м'язи, вени й кістки. Христос жив, помер і воскрес у справжньому людському тілі. У містичному тілі Церкви це втілення поширюється через час і простір, а Дух Ісуса наповнює людськість усіх охрещених, особливо ж святих. Апостол Павло визнав цю істину, коли радісно вигукнув: «Живу вже не я, а живе Христос у мені» (Гал 2, 20). Як чудово, що тіла вірних долучаються до Христового життя через *матеріальність* таїнств: воду, олію, покладання рук, перемінення хліба й вина. Ньюмен зрозумів, що Церква саме тому від початку шанувала тіла святих і зберігала їхні реліквії. Вона знала, що, як сказав Павло, наші тіла стають храмами Святого Духа, оселями Христа.

Тож кістяк святого Амвросія, зодягнутий у пишні літургійні шати й увінчаний єпископською митрою, – це не моторошно й не жахливо: так ми вшановуємо його тіло як місце, яке стало оселею Христа. Одна з найдавніших і найтривкіших ересей – гностицизм, чи не головна ознака якого полягає в недовірі до тіла. Гностики сприймають Бога-Творця як упале й пропадає божество, а все їхнє релігійне життя спрямоване на те, щоби здихатися неодоладної матерії. Справжнє ж християнство завжди опиралося такому дуалістичному безглуздю, й один зі знаків цього супротиву – це видатні зуби святого Амвросія.

З англійської переклав Олексій Браславець.